

»Hun duede ikke«

Byfogeden stod ved det åbne vindue, han var i manchetskjorte, med brystnål i kalvekrydset og overordentlig vel barberet, selvgjort arbejde. Dog var han kommet til at give sig et lille snit, men hen over det sad en lap avispapir.

»Hør, du lille!« råbte han.

Og den lille var ingen anden end vaskekonens søn, der netop gik forbi og ærbødig tog sin kasket af. Den var knækket i skyggen og indrettet til at putte i lommen. I de fattige, men rene og særdeles vel lappede klæder og med svære træsko stod drengen ærbødig, som var det for kongen selv han stod.

»Du er en god dreng,« sagde byfogeden, »du er en høflig dreng! Din mor skyller vel tøj nede ved åen, der skal du ned med det du har i lommen. Det er en slem ting med din mor! Hvor meget har du der?«

»En halv pægl,« sagde drengen med forskrækket, halvt sagte stemme.

»Og i morges fik hun det samme,« vedblev manden.

»Nej, i går var det!« svarede drengen.

»To halve gør en hel! – Hun duer ikke! Det er sørgeligt med den klasse af folket! – Sig til din mor at hun skulle skamme sig! Og bliv aldrig du en drukkenbolt, men det bliver du nok! – Stakkels barn! – Gå nu! –«

Og drengen gik, kasketten beholdt han i hånden, og vinden blæste på hans gule hår så at det rejste sig i lange totter. Han gik om af gaden, ind i gyden, ned til åen hvor moren stod ude i vandet ved tostolen og slog med tærskelen på det svære linned. Der var strømning i vandet, thi vandmøllens sluser var oppe, lagenet drev for strømmen og var nær ved at rive tostolen om, vaskekonen måtte holde imod.

»Jeg er nær ved at sejle!« sagde hun, »det er godt at du kommer, for jeg kan trænge til at få lidt hjælp på kræfterne! Det er koldt herude i vandet. I seks timer har jeg stået her. Har du noget til mig?«

Drengen tog flasken frem, og moren satte den for munden og drak en slurk.

»O, hvor det gør godt! Hvor det varmer! Det er lige så godt som varm mad, og det er ikke så dyrt. Drik min dreng! Du ser så bleg ud, du fryser i de tynde klæder! Det er jo også efterår. Hu, vandet er koldt! Bare jeg ikke bliver syg! Men det gør jeg ikke. Giv mig en tår endnu og drik også du, men kun en lille dråbe, du må ikke vænne dig til det, mit stakkels fattige barn.« Og hun gik om broen hvor drengen stod, og trådte op på land. Vandet drev fra sivmåttens hun havde om livet, vandet flød fra hendes skørt.

»Jeg slider og slæber så blodet er færdig ved at springe mig ud af mine neglerødder! Men det er det samme når jeg kun hæderlig kan få dig frem, mit søde barn!«

I det samme kom en noget ældre kone, fattig i klæder og skind, halt på det ene ben og med en mægtig stor forloren krølle ud over det ene øje, det skulle skjules af krøllen, men den gjorde skavanken mere kendelig. Det var en veninde af vaskekonen, »Halte-Maren med krøllen«, kaldte naboerne hende.

»Stakkelt, hvor du slider og slæber og står i det kolde vand! Du kan nok trænge til lidt at varmes ved, og dog har man ondt af den dråbe du får!« Og nu var snart hele byfogedens tale til drengen bragt vaskekonen, for Maren havde hørt det hele, og det havde ærgret hende at

han talte sådan til barnet om dets egen mor, og om den dråbe hun tog lige idet byfogeden gjorde stort middagskalas med vin i flaskevis. »Fine vine og stærke vine! Lidt over tørsten hos mange. Men det kalder man ikke at drikke! De duer, men du duer ikke!«

»Så han har talt til dig, barn!« sagde vaskekonen, og hendes læber bevægede sig sitrende: »Du har en mor der duer ikke! Måske har han ret. Men til barnet skulle han ikke sige det! Dog, fra det hus kommer meget over mig!«

»I har jo tjent der i gårde da byfogedens forældre levede og boede der, det er mange år siden! Der er spist mange skæpper salt siden den tid, så man kan nok tørste!« og Maren lo.

»Der er stor middag i dag hos byfogeden, den skulle have været sagt af, men nu blev det dem for silde, og maden var lavet. Jeg har det fra gårdskarlen. Der er for en times tid siden kommet brev om at den yngre bror er død i København!«

»Død!« udbrød vaskekonen og blev ligbleg.

»Ih dog!« sagde konen, »tager I jer det så nær! Nå, I kendte ham fra I tjente der i huset.«

»Er han død? Han var det bedste, det mest velsignede menneske! Vorherre får ikke mange som ham!« og tårerne løb hende ned ad kinderne. »O, min Gud! Det går rundt med mig! Det er fordi jeg drak flasken ud. Jeg har ikke kunnet tåle det! Jeg føler mig så ilde!« og hun holdt sig op til plankeværket.

»Herregud, I er ganske dårlig, mor!« sagde konen. »Se dog til det kan gå over! – Nej, I er rigtig syg! Det er bedst jeg får jer hjem!«

»Men tøjet der!«

»Det skal jeg nok tage mig af! Tag mig under armen! Drengen kan blive her og passe på så længe, så skal jeg komme og vaske resten, det er jo en lille klat kun.«

Og fødderne vaklede under vaskekonen.

»Jeg har stået for længe i det kolde vand! Jeg har ikke siden i morges fået vådt eller tørt! Jeg har feber i kroppen! O, Herre Jesus, hjælp mig hjem! Mit stakkels barn!« – og hun græd. Drengen græd og sad snart ene ved åen ved det våde tøj. De to koner gik langsomt, vaskekonen vaklende, op ad gyden, om ad gaden, forbi byfogedens gård, og netop uden for den sank hun om på brostenene. Folk samlede sig.

Halte-Maren løb ind i gården om hjælp. Byfogeden med sine gæster så ud ad vinduerne.

»Det er vaskekonen!« sagde han, »hun har fået lidt over tørsten, hun duer ikke! Det er skade for den kønne dreng hun har. Jeg har sandelig godhed for barnet. Moren duer ikke!«

Og hun blev bragt til sig selv igen og ledet til sit fattige hjem, hvor hun kom i seng. En skål varmt øl med smør og sukker gik den skikkelige Maren at lave, det var den medicin hun troede var den bedste, og så gik hun til skyllestedet, skyllede meget dårligt, men velment, trak egentlig kun det våde tøj i land og fik det i en kasse.

Ved aften sad hun i den fattige stue hos vaskekonen. Et par brunede kartofler og et dejligt fedt stykke skinke havde hun fået hos byfogedens kokkepige til den syge, det nød drengen og Maren godt af. Den syge glædede sig ved lugten, den var så nærende, sagde hun.

Og drengen kom til sengs, den selvsamme i hvilken moren lå, men han havde sin plads på tværs ved fødderne med et gammelt gulvtæppe over sig, syet sammen af blå og røde strimler.

Og det var lidt bedre med vaskekonen. Det varme øl havde styrket hende, og lugten af den fine mad gjort godt.

»Tak, du gode sjæl!« sagde hun til Maren, »alt vil jeg også sige dig når drengen sover! Jeg tror allerede han gør det. Hvor sød og velsignet han ser ud! Med de lukkede øjne! Han ved ikke hvorledes hans mor har det. Vorherre lade ham aldrig prøve det! – Jeg tjente hos kammerrådens, byfogedens forældre. Så traf det sig at den yngste af sønnerne kom hjem, studenten. Dengang var jeg ung, vild og gal, men skikkelig, det tør jeg sige for Guds ansigt!« sagde vaskekonen – »studenten var så lystig og glad, så velsignet! Hver bloddråbe i ham var retskaffen og god! Bedre menneske har der ikke været på jorden. Han var søn i huset, og jeg kun tjenestepige, men vi blev kærestefolk, i tugt og ære! Et kys er dog ikke synd når man rigtig holder af hinanden. Og han sagde det til sin mor, hun var som Vorherre for ham her på jorden. Og hun var så klog, kærlig og elskelig! – Han rejste bort, og sin guldring satte han på min finger. Da han vel var borte, kaldte min madmor mig ind for sig. Alvorlig og dog så mild stod hun, talte som Vorherre ville kunne det. Hun klarede for mig afstanden i ånd og sandhed imellem ham og mig. »Nu ser han på hvor godt du ser ud, men udseendet vil gå bort! Du er ikke oplært som han, I når ikke op til hinanden i åndens rige, og deri ligger ulykken. Jeg agter den fattige,« sagde hun, »hos Gud kan han måske få en højere plads end mange rige, men man må ikke på jorden gå over i et galt spor når man kører fremad, ellers vælter vognen, og I to vil vælte! Jeg ved at en brav mand, en håndværksmand, har friet til dig, det er Erik Handskemager, han er enkemand, har ingen børn, står sig godt, tænk derover!« Hvert ord hun sagde, var som knive gennem mit hjerte, men konen havde ret! Og det knugede mig og tyngede mig! – Jeg kyssede hendes hånd og græd mine salte tårer, og det endnu mere da jeg kom ind i mit kammer og lagde mig over min seng. Det var en tung nat som fulgte, Vorherre ved hvad jeg led og stred. Så gik jeg om søndagen til Herrens bord for at få lys i mig. Da var det ligesom en tilskikkelse: Idet jeg gik ud af kirken, mødte jeg Erik Handskemager. Så var der ikke længere tvivl i mit sind, vi passede for hinanden i stilling og vilkår, ja, han var endogså en velhavende mand! Og så gik jeg lige hen til ham, tog hans hånd og sagde: Er dine tanker endnu til mig? – Ja, evig og altid! sagde han. – Vil du have en pige der agter og ærer dig, men ikke holder af dig, men det kan vel komme! – Det vil komme! sagde han, og så gav vi hinanden hånden. Jeg gik hjem til min madmor, guldringen, som sønnen havde givet mig, bar jeg på mit bare bryst, jeg kunne ikke sætte den på min finger ved dagen, men kun hver aften når jeg lagde mig i min seng. Jeg kyssede ringen så at min mund blødte ved det, og så gav jeg den til min madmor og sagde at i næste uge ville der blive lyst fra prædikestolen for mig og handskemageren. Så tog min madmor mig i sine arme og kyssede mig – hun sagde ikke at jeg *ikke duede*, men dengang var jeg måske også bedre, skønt jeg ikke endnu havde prøvet så megen verdens modgang. Og så stod brylluppet ved kyndelmisse, og det første år gik godt, vi holdt svend og dreng, og du, Maren, tjente os.«

»O, I var en velsignet madmor!« sagde Maren, »aldrig glemmer jeg hvor mild I og jer mand var!«

»Det var i de gode år du var hos os! – Børn havde vi da ikke. – Studenten så jeg aldrig! – Jo, jeg så ham, men han så ikke mig! Han kom her til sin mors begravelse. Jeg så ham stå ved graven, han var så kridhvid og så bedrøvet, men det var for morens skyld. Da siden faren døde, var han i fremmede lande og kom ikke her og har ikke heller senere været her. Aldrig giftede han sig, ved jeg – han var nok prokurator! – Mig huskede han ikke, og om han havde set mig, så havde han dog vist ikke kendt mig igen, så fæl jeg ser ud. Og det er jo også meget godt!«

Og hun talte om sine prøvelsens tunge dage, hvorledes ulykken ligesom væltede ind over dem. De ejede fem hundrede rigsdaler, og da der i gaden var et hus at få for to hundrede, og det ville betale sig at få det revet ned og bygge et nyt, så blev huset købt. Murer og tømrer gjorde overslag at det videre ville koste ti hundrede og tyve. Kredit havde Erik Handskemager, pengene fik han til lån fra København, men skipperen der skulle bringe dem, forliste og pengene med.

»Da var det jeg fødte min velsignede dreng som her sover. – Far faldt i en svær, langvarig sygdom. I tre fjerding år måtte jeg klæde ham af og på. Det gik rent tilbage for os, vi lånte og lånte, alt vort tøj gik, og far døde fra os! – Jeg har slidt og slæbt, stridt og stræbt for barnets skyld, vasket trapper, vasket linned, groft og fint, men jeg skal ikke have det bedre, vil Vorherre! Men han løser nok op for mig og sørger for drengen.«

Og så sov hun.

Ud på morgenen følte hun sig styrket og stærk nok, som hun troede, til igen at gå til sit arbejde. Hun var netop kommet ud i det kolde vand, da greb hende en rystelse, en afmagt. Krampagtigt tog hun for sig med hånden, gjorde et skridt opad og faldt om. Hovedet lå på det tørre land, men fødderne ude i åen, hendes træsko, som hun havde stået med på bunden – i hver af dem var der en visk halm – drev på strømmen. Her blev hun fundet af Maren, der kom med kaffe.

Fra byfogeden havde der hjemme været bud at hun straks måtte møde hos ham, han havde noget at sige hende. Det var for sent. En barber blev hentet til åreladning; vaskekonen var død.

»Hun har drukket sig ihjel!« sagde byfogeden.

I brevet der bragte underretning om brorens død, var opgivet testamentets indhold, og deri stod at 600 rigsbankdaler testamenteredes til handskemagerenken, der engang havde tjent hans forældre. Efter bedste skøn skulle pengene, i større eller mindre portioner, gives hende og hendes barn.

»Der har været noget mikmak med min bror og hende,« sagde byfogeden, »godt at hun er af vejen, drengen får nu det hele, og jeg skal sætte ham til brave folk, en god håndværker kan han blive!« – Og i de ord lagde Vorherre sin velsignelse.

Og byfogeden kaldte drengen for sig, lovede at sørge for ham og sagde ham hvor godt det var at hans mor var død, hun duede ikke!

Til kirkegården blev hun bragt, de fattiges kirkegård. Maren plantede et lille rosentræ på graven, drengen stod ved siden.

»Min søde mor!« sagde han, og tårerne strømmede: »Er det sandt: Hun duede ikke?«

»Jo, hun duede!« sagde den gamle pige og så op imod himlen. »Jeg ved det fra mange år og fra den sidste nat. Jeg siger dig, hun duede! Og Vorherre i Himmeriges rige siger det med, lad verden kun sige: *Hun duede ikke!*«